

שבת סא

משה שווערד

1. שפת אמת מסכת שבת דף סא עמוד א

בגמ' אר"ה באותה שיש בה מכה כו' וחייא ב"ר כו' לכאורה נראה דלדינא לא פליגי דבמקום שאין הולכין במנעלים ולצורך המכה נועל מותר באותה שיש בה מכה ובמקום שהולכין במנעלים וע"י המכה א"י לנעול מותר באותו שאין בו מכה

2. שערים מצויינים בהלכה

דף סא. דא"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא
הב לי מסנאי וכו'. ע"י ברש"י מס'
כתובות (כג.) דרב שמן היה כהן, וא"כ צ"ע

האיך השתמש ר"י בו הא אסור להשתמש
בכהן כדפסק הרמ"א (או"ח סוס"י קכח.) - אלא
דבטו"ו שם (ס"ק לט) כתב דהתורה אמרה
וקדשתו לעשות לו נייחא לנפשי, ולכן יכול
הכהן למחול משום דיש לו הנאה מזה. ומצינו

3. שערים מצויינים בהלכה

עשיתו מכה. פרש"י והס"ד דה"ק א"כ
שאנעול זה, שוב לא אנעול של
שמאל אחריו, והנני יוצא ביחיד וכו'. כתב
במרומי שדה דמוכח דרש"י ס"ל דכל שיש
להקדים אחד על חבירו ולא הקדים, אסור
לעשותה כלל, ובוזה לא יהא נראה כמו שעובר
על ההקדמה, וא"כ גם בדיני ברכות י"ל כן
שאם הקדים ברכת שהכל לבורא מיני מזונות,
לא יאכל מיני מזונות אחריו עד שיכרך בורא
נפשות, ומיישב בזה פרש"י במס' יומא (לג):

4. תוספות מסכת שבת דף סא עמוד א

דעבד הכי עבד - פירוש דברייטא לא פליגא ארבי יוחנן ולא ר' יוחנן אברייטא וה"פ כתפילין אף על גב דימין חשובה לענין בהן יד ובהן רגל וכן לענין חליצה יכול לנעול של שמאל תחילה ברייתא נמי קמ"ל דאע"ג דשמאל חשובה לתפילין יכול לנעול של ימין תחילה וא"כ אמאי הקפיד רבי יוחנן על רב שמן שנתן לו של ימין כיון דיכול לנעול איזה שירצה תחילה ונראה לר"י דה"פ דעבד הכי עבד מי שרוצה לחבב של שמאל משום מצות תפילין הרשות בידו ומי שרוצה לחבב של ימין יותר משום חשיבות של ימין הרשות בידו ורבי יוחנן היה דרכו לחבב כל שעה של שמאל יותר ורב שמן בר אבא (לא) היה יודע מנהגו.

5. תוספות מסכת שבת דף סא עמוד א

וסיים דשמאליה וקטר - אומר ריב"א דדוקא לענין קשירה הוא דחשיבא של שמאל טפי משום דחשיבות תפילין הוא בקשירה אבל איפכא לא ולהאי טעמא יש לנעול של ימין תחלה במנעלים שאין בהן קשירה.

6. רבי עקיבא איגר מסכת שבת דף סא עמוד א

מה תפילין בשמאל אף מנעלין בשמאל, ראיתי בספר עמק המלך פ' לך לך שנתן בזה טעם לשבח עפ"י דחז"ל חולין דף פ"ט בשכר שאמר אברהם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לב' מצות חוט של תכלת ורצועות של תפילין, מש"ה כיון דזכו לתפילין ע"י שאמר שרוך נעל, ניתן חשיבות לשרוך נעל לקשור בשמאל כקשירות תפילין.

7. רש"י מסכת שבת דף סא עמוד א

חולץ של שמאל - דזהו כבודו של ימין, בכולהו גרסינן של ימין ברישא, חוץ מחולץ.

8. בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף סא עמוד א

וכשהוא חולץ חולץ של שמאל תחלה כדי שלא לעמוד רגל ימין יחף ואף על פי שסוגיא זו חולקת בכך כך הוזכרה במס' דרך ארץ ובסוגיא זו הוזכרה בהפך מפני שצד השמאל צד התפילין וכדי להעלות על לב ענין שרשי האמונה והיחוד וזה לדבר מצוה נתכונן:

9. שערים מצויינים בהלכה

דלמא אתי לאתויי ברשות הרכיב. פרש"י
דלמא שקיל להו מרישא אם בא
לפנות וממטי להו ד' אמות. הקשה הטור
(או"ח סי' רנב סק"ח) הא הו"ל גזירה לגזירה,
דלמא אתא לפנות וכשהוא מפנה חיישינן
שמה אתי לאתויי ד' אמות, אלא ודאי דהך
שמה אתי לאפנויי לא שייך ביה לשון גזירה,
דהוא דרך כל אדם ובודאי יבא לידי כך,
ועי"ש מה שפירש בזה עוד.

10. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שא סעיף ז
(כו) ולא יצא בתפילין, יב מפני (כו) שצריך להסירם כשיכנס לבית הכסא.

11. מגן אברהם סימן שא ס"ק יב

יב מפני שצריך להסירם - הקשה בת"ט דנ"ל האי טעמא תיפוק לי' דשבת לאו זמן תפילין ע"ש ול"נ דאת' לאשמעי' דבקמיע הכתובי' בו שמות אף על פי שהוא מומח' אסור לצאת בשבת מה"ט אם לא שמחופה עור ועסק"ה ולפמ"ש סימן ש"ח סס"ד לק"מ:

12. משנה ברורה סימן שא ס"ק כו

לא יצא בתפילין מפני וכו' - ומשמע דבביתו אין איסור להניח תפילין ודוקא במניחן שלא לשם מצוה אבל לשם מצוה אסור כנ"ל בסיון ל"א ועי"ש במ"ב סק"ה:

13. משנה ברורה סימן שא ס"ק כז

שצריך וכו' - והיינו דילמא אתי לאתויי ד"א ומשמע דבלאו האי טעמא [כב] לא היה אסור לצאת בהם אף דקיי"ל שבת לאו זמן תפילין [כג] מפני שהם דרך מלבוש ועיין לקמן בסימן ש"ח סס"ד בהג"ה ובמ"ב שם ולעיל בסימן ל"א בבה"ל:

14. חידושי הרישב"א מסכת שבת דף סא עמוד א

מאי טעמא דרך מלבוש עביד. פירוש דכיון שזה דרך קשוטו ולבושו בחול אפי' בשבת שאין המצוה נוהגת אין זה חשוב כהוצאה אלא כמלבוש בעלמא, ולא חשיבא הוצאה אלא כשהוציאם בידו, וא"ת ומאי שנא מהא דאמרין לקמן (ס"ב א') גבי אשה בטבעת שיש עליה חותם שהיא חייבת כשהוציאתו בידה מפני שכן דרכה בחול ולא אמרינן דרך מלבוש עביד, ו"ל דלא דמו דהכא דרכו בחול בכך לשום מלבוש וקשוט ואין שם הוצאה חל עליו, אבל התם כשהוציאתו בחול בידה אינה דרך מלבוש וקשוט שהרי אין לאשה קשוט בטבעת שיש עליה חותם ולשם הוצאה בעלמא היא מוציאתו, וכיון שכן היא המחייבתו להיות הוצאה גמורה ולא תהוי הוצאה כלאחר יד, כללו של דבר דין הוצאה בשבת כדינה בחול, אם היה בחול לשם מלבוש אף בשבת כן, ואם הוא בחול לשם הוצאה אף בשבת חשובה כן, נמצא שהדבר הפוסט בלאו מפני שהוא דרך מלבוש הוא מחייב לקמן דלא תהוי הוצאה כלאחר יד וכדאיתא לקמן.

15. בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף סא עמוד א

בר ביארנו במשנ' שאין יוצאין בקמיע בזמן שאינו מן המומחה אבל בזמן שהוא מן המומחה יוצא' בו ולא סוף דבר שהומחה האיש והקמיע אלא כיון שהומחה האיש אף על פי שלא הומחה הקמיע וכל שכן אם הומחה הקמיע אף על פי שלא הומחה האיש שעיקר בטחונו הוא בקמיע וכל שהותר הקמיע לצאת בו לא סוף דבר של כתב אלא אפי' של עקרים ולא סוף דבר בחולה שיש בו סכנה אלא אף בשאין בו סכנה ולא סוף דבר שכבר הגיעו החולי אלא אף על פי שלא הגיעו אלא שמתירא שיגיענו מצד סימנין שרואה בעצמו וקושר ומתיר אפי' ברה"ר ואין חוששין שמה יביאנו ארבע אמות ברה"ר שמתוך שהוא אדוק בה לא יזוז עד שיחזור ויקשור ובלבד שלא יקשור קמיע זה בשיר ובטבעת או בשאר תכשיטין מפני שיחשדוהו הרואים שלא לסבת חולי או לדאגת חולי הוא עושה אלא לתכשיט והרי אינו תכשיט כלל הא מ"מ כל שלא הומחה לא האיש ולא הקמיע אסור לצאת בו מטעם שהזכרנו במשנה:

16. שערים מצויינים בהלכה

אלא שלא יכפה. פרש"י שבא ממשפחת נכפין, ודואג שלא יכפה. מכאן קצת ראייה, דגם אם הוא כעת בריא, הוא אוכל או שותה איזה תרופה כדי שלא יחלה, והו"ג כגדר רפואה שאסרו לאכול ולשתות בשבת לצורך רפואה, ועי' מה שכתבנו במס' ברכות (לח. ד"ה גברא לאכילה קמכוין) ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"ב סי' צא סק"ב ובקונ"א שם).

17. בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף סא עמוד ב

יש שואלים היאך לא נאסרו הקמיעין משום שחיקת סמנין כשאר הרפואות בשלמא קמיע של כתב אין כאן חשש ולשמא יכתוב אין לחוש שרפואת הקמיעין כלם היו אצלם רפואות המוניות שלבם בטוח עליהם ולא היו סומכים אלא על כתיבת המומחה בהם אבל קמיע של עקרי' הרי יש לחוש לשחיקת סמנין ויראה לי שאף של עקרין לא היו רפואות טבעיות אלא סגוליות ולא היה אדם מהרהר אחריהן עד שיבא לחדש בהם שום דבר ויש מתרצין שאין לחוש לשחיקת סמנין אלא ברפואה שהגוף נהנה או מרגיש בה:

18. שפת אמת מסכת שבת דף סא עמוד ב

בגמ' איבעיא להו קמיעין יש בהן משום קדושה כו' נראה הפי' הגם שכתוב בהם שמות ג"כ מ"מ כיון שלא נכתבו לשם קדושת השם י"ל דאין בהן קדושה, וכמ"ש הב"י בבדה"ב ביו"ד (סי' רע"ו) בשם הרשב"ץ דאין איסור במחיקתו ג"כ ע"ש [אכן בש"ך שם (ס"ק י"ב) אינו מתיר למחוק אלא לצורך תיקון ע"ש]:

19. שו"ת הרשב"א חלק ה סימן קיט

שאלת: הקמיעין אם מותר לכתוב אותם, ולהתרפאות בהם, בין שיש בהם שמות, בין שיש בהם פסוקים בלא שמות?

תשובה: **ודאי מותר להתרפאות בהן, אפילו יש בהן שמות, ובהדיא שנינו, בפ' במה אשה יוצאה (דף סא):** ולא בקמיע, בזמן שאינו מן המומחה. הא במומחה, יוצאין בו בשבת לכתחלה. וכ"ש בחול, דמתרפאין בו. ותניא: איזהו קמיע מומחה? כל שרפא ושנה ושלש. אחד קמיע של כתב, ואחד קמיע של עיקרין. אחד חולה שיש בו סכנה, ואחד חולה שאין בו סכנה. לא שנכפה, אלא שלא יכפה. כלומר: ולא דוקא שנכפה כבר, אלא שלא יכפה. **וכן נראה, שהוא מותר לישא קמיעין שיש בהן פסוקים. ודוקא להגן שלא יחלה, אבל להתרפאות בהם, מי שיש לו מכה או חולי, לא** דגרסינן בשבועות, פרק ידיעות הטומאה (דף טו:): שיר של פגעים, בכנורות ובנבלים ובתופים. ואומר: יושב בסתר עליון, עד כי אתה ה' מחסי. וחזור ואומר: מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו, עד, לה' הישועה. ריב"ל, הוה אמר להו להני קראי, וגני. ואקשינן: והיכי עביד הכי? והא אמר ריב"ל: אסור להתרפאות בדברי תורה? ומפרקינן: להגן שאני. ואלא כי אמר אסור, דאיכא מכה. ואקשינן: דאיכא מכה אסור, ותו לא? והתנן: הלוחש על המכה, אין לו חלק לעוה"ב? ומפרקינן: הא איתמר עלה: אמר רבי יוחנן: ברוקק שנו, לפי שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה. ואינו רוצה לדהות ולומר: שלא אמרו: אסור להתרפאות; אלא בלוחש. הא בנושא על זרועו, בקמיע מותר. אבל לכותבם עם פסוקים, אסור במס' שבת, פרק כל כתבי (דף קטו:). דת"ר: הברכות והקמיעין, אף על פי שיש בהם אותיות של שם, ומעניינות הרבה שבתורה, אין מצילין אותם מפני הדליקה, אלא נשרפין במקומן. כלומר: אין מצילין אותן בשבת, כשאר כתבי הקדש שמצילין אותן למבוי, ואף על פי שלא שתפו בו, אלא מניחין אותן במקומן, אף על פי שהם נשרפים. ותשלום אותה ברייתא: מכאן אמרו: כותבי ברכות, כשורפי תורה. ואף על פי שעכשיו כותבין סדורי ברכות והתפלות, שיש בהם כמה פסוקים של תנ"ך, היינו טעמא, משום שנתקצרו הלבבות. ומותר, משום: עת לעשות לה'. וכדאמר' במס' סוטה +ט"ו הוה, וצ"ל במסכת גיטין ס' ע"א. + ריש לקיש ורבי יוחנן, מעייני בספרא דאגדתא בשבתא, משום עת לעשות לה'. וכן אנו קורין ומטלטלין ספרא דאגדתא בשבתא, ומצילין אותו עכשיו מפני הדליקה. וכ"כ בעל ה"ג =הלכות גדולות=, ומדברי יוחנן דאמר: עת לעשות לה'. ובמסכת סופרים אמרו: דמצילין ספרא דאגדתא. **אבל הקמיעין, מסתברא דבאיסורן הן עומדים, כל שיש בהם פסוקים, ואין מצילין אותן. שאין אומרים בהם עכשיו, עת לעשות, יותר מן הדורות הראשונים. והלכך אף עכשיו, אנו אומרים בהם: הכותבם כשורפם** +תשובה זאת רמזה מרן בבי"ד ס' קע"ט. ומ"ש הרב שכנה"ג בהגב"י אות ט"ו עמ"ש מרן הב"י, וכתב: הרשב"א כתב ע"ז, וז"ל: נ"ב ס"ו יעיי"ש, והיא בח"ב סימן רפ"א. ולהיות שיש קצת תוספת, הדפסנו אותה. ועיין עוד בס' התיקונים, תיקון ס"ט ק"ד ע"א, שנראה משם ג"כ שמותר, כדברי רבינו המחבר ז"ל ודו"ק. ועיין תשב"ץ ח"א סימן כ"ו וס"ו+.

20. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף סא/א

כשהוא נועל נועל של ימין תחלה. יש להקשות הוה ליה למינקט להו כסדרן רחיצה סיכה נעילת הסנדל כמו שסידרום מתקני התפילות במוסף יום הכפורים, וכן הוא ביומא פ"ח משנה א', ונראה לי דנקיט כאן המצוי ושכיח טפי ברישא, אך עדיין קשא אמאי לא נקיט המלבוש ונראה לי דלא אצטריך דכ"ש הוא, דצרכי הגוף הוא שא"א לילך ערום, ואלו הם הנאות הגוף, ועוד נראה לי דנקיט הני דוקא משום שיש בעשייתם כוונת גדולות במספר שמות הקודש כנוודע, וראיתי להרב ב"ד א"ח סי' ג' מה שכתב על מרן ב"י ז"ל, ועיין ברכת המים מה שכתב בזה יע"ש, ונראה לי בס"ד דמכאן מוכח חשיבות הימין הוא מפני שאוכל וכותב בה, ולפי זה יש לומר איטר דכל עסקיו בשמאל כל אדם צריך לכבד השמאל שהוא ימין שלו, ולכך הביא מרן ז"ל מזוהר הקדוש ששם מוכח חשיבות הימין הוא בעכור השרשים למעלה, חסד דרועא ימינא, גבורה דרועא שמאלא, ולפי זה גם האיטר שוה דינו בזה עם כל אדם, ונמצא מדברי זוהר הקדוש איכא נפקותא טובא לענין דינא בד"ז:

21. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף סא/א

שם מפני שהוא מלך על כל אבריו. נראה לי לאו משום דעומד למעלה מכל האברים, דאם כן הוה ליה למימר מפני שהוא גבוה מכל אבריו, אך הכונה הוא מפני שהשכל והחכמה במוח שהוא בראש, והשכל הוא שולט על כל האברים שהוא המנהיגם:

22. תוספות מסכת שבת דף סב עמוד א

שי"ן של תפילין - ול"ג דלי"ת ויו"ד של תפילין כו' כדמוכח בפ' במה מדליקין (לעיל כח:): גבי הא דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים כו' ומוקי לה לרצועותיהן ולא פריך דלי"ת של תפילין הלכה למשה מסיני כדפריך גבי שי"ן.

23. תוספות הרא"ש מסכת שבת דף סב עמוד א

שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני, ל"ג דל"ת ויו"ד הלכה למשה מסיני כדמוכח לעיל בפרק במה מדליקין גבי הא דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד ומוקי לה ברצועותיהן ולא פריך דל"ת של תפילין הלכה למשה מסיני

כדפריך גבי שי"ן, וגם בכל דוכתא לא קרי ליה אלא קשר של תפלין, הלכך אין צריך לחלוץ תפילין של יד תוץ לבית הכסא ובלבד שלא יפיה בהן ולא יעשה בהן צרכין.

24. רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ג הלכה א

שמונה הלכות יש במעשה התפילין כולן הלכה למשה מסיני ולפיכך כולן מעכבות ואם שינה באחת מהן פסל, ואלו הם: שיהיו מרובעות, וכן תפירתן ברבוע, ואלכסונו ברבוע עד שיהיה להן ארבע זוויות שוות, ושיהיה בעור של ראש צורת שי"ן מימין ומשמאל, ושיכרוך הפרשיות במטלית, ושיכרוך אותן בשיער מעל המטלית, ואחר כך מכניסן בבתיהן, ושיהיו תופרין אותן בגידין, ושעושין להן מעבורת מעור החפוי שתכנס בה הרצועה עד שתהא עוברת והולכת בתוך תובר שלה, ושיהיו הרצועות שחורות, ושיהיה הקשר שלהן קשר ידוע כצורת דל"ת.

25. אור שמח הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ג הלכה א

...אמנם רבינו נראה דלא גריס רק שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני, כפי גירסת תוספות, ודלת בקשר דכתב להלכה הוא מדאמרו (עירובין צז, א) קשר של תפילין הלכה למשה מסיני, וזה על קשר של דל"ת, וכמו שאמרו (ברכות ז, א) על קרא (שמות לג, כג) דוראית את אחורי, מלמד שהראהו קשר של תפילין, אבל קשר של יו"ד לא זכר בהלכות ודו"ק.